

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO NARAVE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

GRADIVO

»Ozaveščanje in izobraževanje kmetov za izvajanje naravovarstvenih intervencij SKP 2023-2027«

Prikaz varstvenih ukrepov za **Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov metuljev (MET)** na dveh različnih Natura 2000 območjih

Avtorji: Anka Poženel, Gregor Šilc, Michaela Vidič, mag. Mateja Žvikart

Za vsebino je odgovorna Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije s podizvajalci

Organ upravljanja, določen za izvajanje Programa razvoja podeželja 2023-2027 je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

julij, 2023

KAZALO VSEBINE

UVOD.....	2
1. EKOLOŠKE ZAHTEVE IN ŽIVLJENJSKI PROSTOR METULJEV MRAVLJIŠČARJEV	4
2. KAJ OGROŽA ŽIVLJENJSKI PROSTOR METULJEV MRAVLJIŠČARJEV?.....	5
3. PREDSTAVITEV OPERACIJE »TRAVIŠČNI HABITATI METULJEV	6
4. ZAKAJ JE DOBRO, DA SE KMETJE ODLOČITE ZA IZVAJANJE OPERACIJE »TRAVIŠČNI HABITATI METULJEV«?	8
5. ODGOVORI NA NAJPOGOSTEJŠA VPRAŠANJA.....	8
6. DODATNE INFORMACIJE	9
7. LITERATURA.....	9

UVOD

Kmetijstvo s svojo dejavnostjo koristi naravne vire in ustvarja življenjska okolja. Za kmetijsko dejavnost že desetletja velja, da jo je treba obravnavati v njeni večfunkcijski vlogi in poleg osnovne naloge pridelave hrane za ljudi in živali, poskrbeti tudi za čim manjše negativne vplive na drugih področjih.

Čista pitna voda, zdrava hrana, ki je bila pridelana v čisti in neonesnaženi zemlji, neokrnjena narava, kjer po napornem dnevu najdemo trenutek miru in sprostitev,... To so le nekatere dobrobiti narave, ki jih morda poznate tudi pod izrazom »ekosistemske storitve«. Gre za storitve, ki jih ohranjena narava brezplačno omogoča človeku. Ko pa človek ohranjenost narave poruši, se izgubijo tudi ekosistemske storitve. Za »popravilo« škode je potrebnega veliko več denarja in časa, pa še končni rezultat ni vedno uspešen.

Tudi ali predvsem zaradi tega je tako zelo pomembno, da se vse dejavnosti načrtujejo trajnostno in s čim manj škodljivimi vplivi.

Kmetje lahko k ohranjanju narave pripomorete z izvajanjem kmetijskih praks, ki upoštevajo ekološke zahteve ogroženih vrst in njihovih habitatov ter na ta način poskrbite za njihovo dolgoročno ohranjanje.

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije skupaj s kmetijsko gozdarskimi zavodi in Zavodom RS za varstvo narave v letu 2023 sodelujeta pri izvajanju aktivnosti Javnega naročila Ozaveščanje in izobraževanje kmetov za izvajanje naravovarstvenih intervencij strateškega načrta SKP 2023-2027.

Predmet javnega naročila je ozaveščanje in izobraževanje kmetov, ki kmetujejo na najbolj ranljivih območjih Natura 2000 in drugih varstvenih območjih, za izvajanje naravovarstvenih intervencij strateškega načrta SKP 2023-2027 .

Cilj in namen ozaveščanja in izobraževanja kmetov za izvajanje naravovarstvenih intervencij strateškega načrta SKP 2023-2027 je boljša usposobljenost, ozaveščenost in razumevanje vsebin s področja ohranjanja narave in krajine ter podnebnih sprememb in posledično lažje odločanje za vključitev v izvajanje posameznih operacij.

Ozaveščanje in usposabljanje kmetov v sklopu izvajanja aktivnosti javnega naročila poteka skozi izvedbo desetih **demonstracijskih delavnic** s področja določenih operacij KOPOP in SOPO na izbranih območjih Natura 2000 ter z izvedbo **200 individualnih obiskov kmetijskih gospodarstev** na celotnem območju Slovenije. Posamezne obiske bosta izvedla skupaj strokovnjak iz poznavanja vsebin biotske raznovrstnosti in strokovnjak poznavanja vsebin kmetijstva in strateškega načrta.

Tudi v novem obdobju izvajanja Skupne kmetijske politike 2023 - 2027 se kmetje lahko vključujejo v izvajanje zahtevnejših, nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki prispevajo k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam ter k varovanju naravnih virov in biotske raznovrstnosti. Temu so v prvi vrsti namenjene tri KOPOP intervencije:

- intervencija Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila – podnebne spremembe (KOPOP_PS),
- intervencija Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila – naravni viri (KOPOP_NV)
- intervencija Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila – biotska raznovrstnost in krajina (KOPOP_BK),

s skupno 31 operacijami.

V nadaljevanju predstavljena operacija **Traviščni habitati metuljev (MET)** je operacija znotraj intervencije **KMETIJSKO – OKOLJSKA - PODNEBNA PLAČILA – BIOTSKA RAZNOVRSTNOST IN KRAJINA (KOPOP_BK)**

Namen intervencije KOPOP_BK je podpiranje kmetijstva in je namenjena spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine. Poleg operacije MET je znotraj intervencije še 14 drugih operacij (Posebni traviščni habitat (HAB), Suhi kraški travniki in pašniki (SUHI_KTP), Visokodebelni travniški sadovnjaki (VTSA), Strmi travniki (S_50), Ohranjanje mejic (MEJ), Obvladovanje invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst (ITRV), Sobivanje z velikimi zvermi (operacija ZVE), Planinska paša (PP)....

1. EKOLOŠKE ZAHTEVE IN ŽIVLJENJSKI PROSTOR METULJEV MRAVLJIŠČARJEV

Temni (levo) in strašničin (desno) mravljiščar (obe foto Primož Glogovčan).

Ekološke zahteve so zahteve, ki jih določena vrsta potrebuje, da se lahko uspešno prehranjuje, razmnožuje in tako tudi dolgoročno ohranja. Zato je zelo pomembno, da na območjih, ki so življenjski prostor ogroženim vrstam izvajamo prilagojene kmetijske prakse, ki te ekološke zahteve upoštevajo (npr. pozna košnja, omejeno gnojenje, ...).

Življenjski prostor metuljev mravljiščarjev so predvsem eno- do dvokosni negnojeni travniki. Samica po parjenju izleže po eno jajčece na socvetja zdravilne strašnice (*Sanguisorba officinalis*). Po tednu dni se iz jajčeca izleže gosenica, ki se razvija in prehranjuje z razvijajočimi se semeni v socvetju strašnice. V avgustu in septembru se ličinka en mesec hrani na socvetjih zdravilne strašnice z razvijajočimi se semeni. Nato pade na tla, kjer jo najdejo mravlje in jo odnesejo v svoje mravljišče in cikel se ponovi. Nato gosenica pade na tla, kjer jo najdejo mravlje iz rodu *Myrmica* in jo prenesejo v mravljišče. Tam se, september/oktober do junij, gosenica nadalje razvija v mravljišču, kjer se prehranjuje z zarodom mravelj. V juniju in juliju se gosenica zabubi, v juliju in avgustu se iz bube izleže odrasel metulj, ki zleti iz mravljišča na travnik. Metulji se pariyo ter na socvetja zdravilne strašnice odložijo jajčeca, iz katerih se po tednu dni izležejo ličinke (gosenice). Avgusta in septembra se en mesec ličinka hrani na socvetjih zdravilne strašnice z razvijajočimi se semeni. Nato pade na tla, kjer jo najdejo mravlje in jo odnesejo v svoje mravljišče in cikel se ponovi.

Shematska predstavitev razvojnega kroga metuljev mravljiščarjev (Jana Laganis).

2. KAJ OGROŽA ŽIVLJENJSKI PROSTOR METULJEV MRAVLJIŠČARJEV?

Mravljiščarji za uspešen razvoj potrebujejo ne le hranilno rastlino (zdravilna strašnica) in prisotnost gostiteljskih vrst mravelj temveč tudi ustrezne življenjske pogoje. Sprememba katerega od dejavnikov, lahko pomembno negativno vplivajo na vitalnost oziroma na preživetje lokalne populacije.

Prezgodnja košnja prepreči zorenje strašnice in uničenje celotnega zaroda metuljev. Z mulčenjem kopičimo organsko snov v tleh. S tem vplivamo na konkurenčnost gostiteljski rastlin s travami. Ko se nakopiči dovolj hranil trave in druge zeli izpodrinejo strašnico. Vpliv paše na habitate metuljev v Sloveniji še ni dovolj raziskan. Zaradi gaženja je stroka prepovedala pašo. Živali lahko s svojo prisotnostjo uničijo mravljišča in zaprejo rove, ki jih metulj uporablja za izlet iz mravljišča.

Velik problem v zaščitenih habitatih predstavljajo tudi invazivne tujerodne rastlinske vrste. Zaradi hitrega širjenja in nekonkurenčnosti ostalih vrst v habitatu, se hitro širijo in izpodrivajo domorodne vrste. Pomembno je da jih odstranimo takoj, ko se pojavijo.

Za ohranitev metuljev mravljiščarjev je zato ključno, da se travnikov ne gnoji, da se na njih ne izvaja paša ter da se raba časovno prilagodi razvojnemu krogu metulja – na travniku se dela ne izvajajo med 15.6. in 15.9.

Travniki z zdravilno strašnico so življenski prostor metuljev mravljiščarjev (foto levo Primož Glogovčan, desno Jana Laganis).

3. PREDSTAVITEV OPERACIJE »TRAVIŠČNI HABITATI METULJEV«

Na območjih pojavljanja metuljev mravljiščarjev ste kmetje povabljeni k izvajanju operacije »Traviščni habitati metuljev«.

ZAHTEVE ZA IZVAJANJE

Splošna pravila za intervencije KOPOP:

Za izvajanje operacije MET je poleg specifičnih pravil potrebno spoštovati tudi splošna pravila za intervencije KOPOP.

V operacijo MET je mogoče vstopati do konca programskega obdobja (do leta 2027) in obveznost njihovega izvajanja traja 5 let in celotno koledarsko leto. Odstopanja so dovoljena le v določenih posameznih primerih.

Prenos obveznosti na drugega nosilca KMG se dopušča ravno tako pod določenimi pogoji.

V obdobju trajanja obveznosti je treba vsako leto vložiti zahtevek za plačilo operacije.

Skupna **velikost površin**, s katerimi je upravičenec vstopil v obveznost, se v obdobju trajanja obveznosti lahko **zmanjša** ali **poveča** pod pogoji:

- zmanjša za največ 10 % glede na vstopno površino, razen v primeru višje sile ali izjemnih okoliščin;
- poveča. Zaradi povečanja površin KMG se obstoječa obveznost razširi, pri čemer se upošteva čas trajanja obstoječe obveznosti. Enako velja v primerih, kadar se v okviru KMG poveča površina, za katero je prevzeta obveznost.

Ne glede na skupno velikost povečanja površin se obveznost iz prvega leta petletne obveznosti nadaljuje, upravičenec pa je upravičen do plačila za celotno povečanje velikosti površin, ki vključuje obstoječe in povečane površine.

Med trajanjem obveznosti ni dovoljena **medsebojna zamenjava** operacij znotraj intervencij KOPOP in operacij med intervencijami KOPOP. Izjema od tega pravila je, da se operacija MET lahko zamenja s operacijo ITVR, če je v tekočem letu več kot 30 % te površine prerasle z invazivnimi tujerodnimi rastlinskimi vrstami, kljub izvedbi predpisanih zahtev za njihovo odstranjevanje oz. omejevanje njihovega širjenja v predhodnem letu. ANALIZE TAL in GNOJILNEGA NAČRTA za operacijo MET ni treba izdelati.

Velikost površin: Najmanjša površina kmetijske parcele za izvajanje posamezne operacije MET je 0,1 ha, na KMG pa mora biti v operacijo vključenih najmanj 0,3 ha kmetijskih površin. Izpolnjevati je treba tudi **pogoje upravičenosti**:

- KMG mora biti vpisano v RKG; imeti najmanj 1 ha kmetijskih površin na KMG, pri čemer se upoštevajo tudi GERK manjši od 0,1 ha, ne pa tudi površine s krajinskimi značilnostmi;
- do 20. decembra tekočega leta opraviti program usposabljanja v obsegu najmanj 15 ur v obdobju trajanja obveznosti v zvezi s kmetijsko okoljskimi in kmetijsko podnebnimi vsebinami ter ekosistemskimi storitvami in dodano vrednostjo nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki jih podpirajo intervencije KOPOP, pri čemer mora v prvih 3 letih trajanja obveznosti opraviti program usposabljanja v obsegu najmanj 9 ur;
- upoštevati prepoved uporabe blata iz komunalnih čistilnih naprav in digestata ter komposta
- ves čas trajanja obveznosti voditi **evidence** o delovnih opravilih, ki se izvajajo pri operacijah

Glede pogoja o usposabljanju veljajo dodatna pravila za primere prenosa obveznosti intervencij KOPOP, za primere, ko je upravičenec vključen hkrati v več intervencij, in za primere, ko upravičenec, vstopi v operacije intervencij KOPOP v letih 2026 in 2027.

Evidence o delovnih opravilih se morajo sproti in nepretrgoma voditi v obdobju trajanja obveznosti. Za leto 2023 se evidence vodijo na predpisanih obrazcih v tiskani obliki ali elektronski obliki (Excel), ki so dostopni na spletni strani <https://www.gov.si/zbirke/storitve/oddaja-zbirne-vloge-za-leto-2023/>, ali v elektronski obliki, ki vsebinsko ne odstopa od predpisanih obrazcev evidenc o delovnih opravilih. Predpisani obrazci pokrijejo tudi evidence za druge intervencije. ARSKTRP preverja evidence o delovnih opravilih za leto 2023 s pregledom na kraju samem.

Vpogled v **grafične evidence**, ki se uporabljajo za upravne preglede intervencij KOPOP, je mogoč na javnem spletnem pregledovalniku grafičnih podatkov MKGP, dostopnem na spletni strani <http://rkg.gov.si/GERK/WebViewer/>.

Osnovne zahteve: Ker intervencije KOPOP spodbujajo izvajanje nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, morajo upravičenci izpolnjevati tudi osnovne zahteve, kot so pravila pogojenosti, minimalne zahteve za uporabo gnojil in FFS; zahteve pri gnojenju z dušikom, ...

Kombinacije intervencij KOPOP so določene v prilogi 2 Uredbe SN 2023–2027 . S kombinacijami je preprečeno dvojno financiranje med posameznimi intervencijami KOPOP in med posameznimi intervencijami KOPOP ter shemami za podnebje in okolje iz uredbe, ki ureja neposredna plačila. Več informacij o kombinacijah je na spletni strani <https://www.skp.si>.

OPERACIJA »TRAVIŠČNI HABITATI METULJEV« SE IZVAJA V DVEH STOPNJAH ZAHTEVNOSTI:

a) stopnja I:

- Košnja ni dovoljena od 15. junija do 15. septembra tekočega leta (Ljubljansko barje od 15. junija do 1. septembra tekočega leta).
- Paša ni dovoljena.
- Mulčenje ni dovoljeno.
- Gnojenje in uporaba FFS ni dovoljena.
- Obvezno je spravilo travinja.
- V primeru posamičnega pojavljanja invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst sta obvezni dve košnji in sicer ena do 15. junija tekočega leta in druga po 15. septembru tekočega leta (za Ljubljansko barje po 1. septembru tekočega leta).

b) stopnja II:

- Veljajo vse zahteve v rokih in na območjih, kot veljajo za stopnjo zahtevnosti I.
- Za GERK, velikosti najmanj 0,3 ha se pusti nepokošen del, ki mora biti širok najmanj 5 m. Nepokošen del travnika mora biti vedno prisoten na travniku. Pokositi se mora vsaj enkrat letno. Košnja nepokošenega dela se lahko izvede samo ob košnji ostalega dela travnika. Na travniku se lahko v enem letu izmenjajo trije nepokošeni deli (prvi je ostal od preteklega leta, drugi po prvi košnji, tretji ob drugi košnji).
- Nepokošen del mora biti vedno na drugem delu travnika.
- Trava se pospravi kot mrva. Siliranje pokošene trave in povijanje trave s folijo (baliranje v silažne bale) nista dovoljena.

Operacija se izvaja na GERK z vrsto rabe pri:

stopnja I: »1300 – trajni travnik« in »1320 – travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi«;

stopnja II: »1300 – trajni travnik«.

FINANČNA NADOMESTILA

Letna višina plačila za operacijo »Traviščni habitati metuljev« so:

stopnja I: **394,20 EUR/ha**

stopnja II: **422,06 EUR/ha**

4. ZAKAJ JE DOBRO, DA SE KMETJE ODLOČITE ZA IZVAJANJE OPERACIJE »TRAVIŠČNI HABITATI METULJEV«?

- Z izvajanjem te operacije boste zagotavljali ugodne življenjske pogoje za evropsko ogrožene metulje in aktivno prispevali k njihovem varstvu.
- Z vpisom in izvajanjem operacije boste upravičeni do dodatnih finančnih sredstev.
- Z izvajanjem prilagojene kmetijske prakse, boste na teh površinah ohranjali vse ekosistemske storitve. S tem se zmanjšujejo posledice oz. škoda zaradi npr. podnebnih sprememb ali izrednih dogodkov. Prihrani se tudi dodatno delo in denar pri odpravljanju škode oz. posledic.
- Z izvajanjem te operacije boste aktivno prispevali k ohranjanju narave in trajnostnem kmetovanju ter s tem pokazali družbeno odgovornost do živih bitij in soljudi.
- Izdelki in storitve, ki so povezani s trajnostnimi oblikami kmetovanja odpirajo možnosti za trženje kot izdelkov/storitev z dodano vrednostjo ali razširitev ponudbe na kmetiji v okviru dopolnilnih dejavnosti (turizem, gostinstvo).
- Usmerjenost kmetijske politike v prihodnje kaže na izrazito smer trajnosti, zato se boste ob postopnem vključevanju površin v te oblike kmetovanja lahko postopno in brez velikih sprememb naenkrat prilagodili novim zahtevam.
- Z izvajanjem prilagojenih praks na zadostnih površinah se boste lahko izognili strožjim ukrepom in intervencijam v prihodnje.

5. ODGOVORI NA NAJPOGOSTEJŠA VPRAŠANJA

Zakaj je izvajanje operacije »Traviščni habitati metuljev« omejeno samo na nekatera območja, ko pa se metulji pojavljajo po vsej Sloveniji?

Operacija »Traviščni habitati metuljev« je ciljno oblikovana za ohranjanje dveh vrst metuljev – temnega in strašničinega mravljiščarja, ki imata zelo specifične življenjske zahteve (sta t.i. specialista). Imata zanimiv in zapleten življenjski krog, ki je opisan in prikazan na začetku tega poglavja. Za varovanje večine drugih metuljev zadošča izvajanje operacije »Posebni traviščni habitati«.

Zakaj so datumi postavljeni tako kot so?

Časovna omejitev – prepoved rabe med 15.6. in 15.9. je potrebna zato, ker se v tem obdobju metulji mravljiščarji razmnožujejo. Kakršnikoli posegi v tem času lahko pomembno negativno vplivajo na uspešnost razmnoževanja, zato raba v tem obdobju ni dovoljena.

Ali je med 5-letnim trajanjem obveznosti možen prehod iz stopnje I v stopnjo II in obratno?

Ne, prehod med stopnjami v času trajanja obveznosti ni možen.

Kakšna je razlika med stopnjo I in stopnjo II?

Ključna razlika je v naboru zahtev. Stopnja I obsega le nabor osnovnih zahtev, ki so potrebne za dolgoročno ohranjanje vrst in habitatnih tipov. Stopnja II poleg nabora osnovnih zahtev vključuje še zahteve glede spravila krme in puščanja nepokošenega pasu, ki še povečujeta učinke izvajanja osnovnih zahtev. Torej je nabor zahtev pri stopnji II večji. Kmet se sam odloči, kateri »paket« zahtev bo izvajal (stopnjo I ali stopnjo II).

6. DODATNE INFORMACIJE

- Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica, Pri hrastu 18, 5000 Nova Gorica; Telefon: +386 5 367 10 70 ali +386 5 33 51 200; Elektronska pošta: marta.koruza@go.kgzs.si ali info@go.kgzs.si

- Zavod RS za varstvo narave, OE Nova Gorica, Delpinova 16, 5000 Nova Gorica;

Telefon: +386 5 330 53 10; Elektronska pošta: zrsvn.oeng@zrsvn.si

7. LITERATURA

Rebeušek, F., 2006. Mravljiščarji Slovenije: razširjenost, ekologija, varstvo (Življenje okoli nas). Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 15 str.

Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023 – 2027 za Slovenijo.

Uredba o plačilih za okoljske in podnebne obveznosti, naravne ali druge omejitve ter Natura 2000 iz strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023–2027. (2023). Uradni list RS, (34/23).

Zbirna vloga 2023 – navodila za uveljavljanje intervencij iz Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023 – 2027, Izdajatelj Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023

Žvikart, M., Novak, A., 2023: Intervencije, ki prispevajo k ohranjanju naravnih virov, biotske pestrosti in krajine (Priročnik za kmete). Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Ljubljana.